

Türk Spor Kurumu Merkezi'nin 1938 Yılı Teftiş Raporu

Canan Sarıyar Sezan*

Giriş

Türkiye'de sporun örgütlü bir şekilde sevk ve idare edilmesi Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) ile başlamıştır. 1922 yılında 16 spor kulübünün bir araya gelmesiyle özerk ve yerinden yönetim anlayışla kurulan TİCİ, Türk sporunun ilk yönetim örgütüdür¹. TİCİ'nin sahip olduğu yönetsel yapı, dönemin şartları gereğince milliyetçi bir yönetim anlayışına sahip, sağlıklı nesiller yetiştirmek ve neslin devamını sağlamak amacıyla beden eğitimi ve spor konusunun yaygınlaşmasını amaçlamıştır². TİCİ; Türkiye'de beden terbiyesi ve sporu fenni esaslarına göre yaymak, mükemmelleştirmek, Türk sporunu yurt içinde ve dışında temsil etmek, amatörlüğü teşvik etmek ve kurmak, ülke için müsabakalar tertip edip birincileri tayin etmek ve rekorları tespit etmek, gerekli kanunların çıkarılması için girişimde bulunmak, uluslararası müsabakalarda Türk sporunu temsil etmek, sporlara ait yeni kuralları yayınlamak, spor bölgelerini belirlemek, sporda başarı elde edenlere mükâfat vermek, yavaş yavaş spor sahalarını tesis etmek, sporla ilgili faydalı yayın yapmak, yabancı spor teşkilatlarıyla ilişkide bulunmak, bir Beden Terbiyesi Yüksekokulu kurulması ve memlekette uzman spor adamı yetiştirilmesine vesile olmak gibi birçok sorumluluğu üstlenmiştir³.

* Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Batman/TÜRKİYE
canan.sezan@batman.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-5374-7103>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.887

- 1 Murat Özmaden, "Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıtma-Tanıma Çabaları", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, [7] 1, s. 1441.
- 2 Canan Sarıyar Sezan, "Behçet Kemal Çağlar'ın Türk Spor Kurumu Dergisi'nde Yer Alan Spora İlişkin Görüşleri", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2024, s. 317.
- 3 Rıza Sümer, *Türkiye'de Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi ve Sporda Demokrasi*, (3.Baskı). Güven Kitabevi, Ankara 1990, s. 107.

TİCİ, Türk sporunun gelişmesine fayda sağlamışsa da tüm sporcuları içine alan bir otorite haline gelememiştir. TİCİ'nin 13 Nisan 1936 yılında toplanan VIII. Kongresi'nde "Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı" ismi "Türk Spor Kurumu" olarak değiştirilmiş ve dönemin tek parti (Cumhuriyet Halk Partisi) örgütüne bağlanmıştır⁴.

Türk Spor Kurumu (TSK), gençliğin temiz, ahlaklı, yüksek karakterli, sağlam bünyeli, daima canlı ve neşeli, nefesine ve ulusuna inançlı, bütün erginlik şartlarıyla Türk devrimini, Cumhuriyeti ve yurdu korumayı en üstün amaç tanıyan ve bu uğurda bütün varlıklarını vermeye hazır olan bir gençlik yetiştirmesini temel görevi olarak üstlenmiştir⁵.

TİCİ'ye benzer şekilde merkez ve taşra organlarından oluşan TSK, merkezde büyük kongre, genel merkez ve federasyonlardan, taşrada spor çevreleri, ajanlar ve lig heyetleri, spor kulüpleri ve spor yuvalarından meydana gelmiştir⁶. Devlet bu dönemde TSK'ya bütçeden belirli oranlarda kaynak ayırmış ve bunun haricinde finansal kaynak oluşturacak başka bir düzenleme getirmemiştir. Bu çalışmada TSK'nın teşkilat yapısı ile birlikte maddi kaynakları ve yapılan harcamaların teftişi sonucu çıkarılan rapor incelenecektir. TSK'nın 1936 ve 1937 yıllarına ait faaliyetlerinin denetlenmesi amacıyla Maliye Vekâleti tarafından 4. Sınıf Maliye Müfettişi Fazıl Ağan⁷ görevlendirilmiştir. 8 Ocak 1938 tarihinde tamamlanan ve 17 sayfadan oluşan rapor, 1 Şubat 1938 tarihinde Maliye Teftiş Heyeti'ne sunulmuştur. Rapor 16 Şubat 1938 tarihinde dönemin Maliye Vekili Fuat Ağralı tarafından Başvekâlete arz edilmiştir.

1. Türk Spor Kurumu (TSK)

TİCİ'nin 13-18 Nisan 1936 tarihli VIII. Kongresinde Türk Spor Yönetimi yeni bir örgütlenmeye giderek Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı adı Türk

4 Fevzi Çakmak, "Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)", Atatürk Ansiklopedisi, Son Erişim Tarihi: 20.02.2024, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>

5 Fevzi Çakmak, agmd., <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/> Son Erişim Tarihi 20.02.2024,

6 Kurthan Fişek, *Spor Yönetimi*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yay., Ankara 1980, s. 387.

7 Fazıl Ağan hakkında yapılan araştırma neticesinde fazla bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivlerinde 8 Mayıs 1937 tarihinde 4. Sınıf Maliye Müfettişliği'ne atandığı BCA, 030-11-1/112-12-4, s. 3. numaralı belgeden anlaşılmaktadır. Ayrıca 16 Şubat 1938 tarihinde ise 1 yıl süre ile incelemelerde bulunmak ve staj yapmak amacıyla Fransa'ya gönderilmesi hakkında Bakanlar Kurulu kararına rastlanılmıştır (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/ 82.8.18 s.1.)

Spor Kurumu olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu son kongrede örgütün yerinden yönetim anlayışıyla sporu geliştirmenin mümkün olmayacağı üzerinde durulmuş ve örgütün isminin değiştirilmesinden sonra kurum doğrudan CHP'ye bağlanmıştır. TSK, ülkede sporun ulusal ve bilimsel ilkelere göre yayılmasını yürüten Türk sporunu yurt içinde ve dışında temsil eden özel hukuk, tüzel kişiliğe sahip olan bir kuruluş olarak tanımlanmıştır. Merkezi ise Ankara'dır⁸.

TSK'nın kendi isteğiyle CHP'ye bağlanma talebi Partinin Genel Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Türk sporcusu ve gençliği için önemli olan bu bağlılık kararı İl ve İlçe merkezlerindeki spor bölge ve kulüpleri mensupları Parti ve Halkevi binasında toplanacak, Parti Başkanları tarafından tebliğ edilecek ve arkasından bir söylev verilecektir. Bu tebliğ töreni ise bütün yurttaki aynı gün Cumhuriyet Bayramı'nda ve bayram merasiminden önce yapılacaktır⁹.

TSK, kendine özgü, seçimle işbaşına gelen organları ve gelirlerini harcama yetkisine sahipliği itibarıyla özerk bir teşkilat olarak kurulmuş fakat genel kurulunda hükümetin ve askeri üyelerin yer alması ve CHP'nin Başkanlık Kurulunun ve parti genel sekreterliğinin TSK'nın bütçe ve çalışma programlarını onaylaması onu yarı-resmi bir yapıya dönüştürmüştür¹⁰.

TSK, "Hepimiz birimiz ve birimiz hepimiz için!" parolası ile yola çıkmış, temiz, ahlaklı, yüksek karakterli, sağlam bünyeli, Türk devrimini, Cumhuriyeti ve yurdu korumayı gaye edinen bir gençlik yetiştirmeyi temel görevi olarak üstlenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de sporun milli ve fenni esaslara göre yayılmasına ve yükselmesine çalışmayı; Türk sporculuğunu yurt içinde ve yurt dışında temsil etmeyi amaç edinmiştir. Görevleri arasında spor bölge, çevre, kulüp ve yuvaları kurmak, spor alanları açmak, amatörlüğün gelişimini sağlamak, iç ve dış yarışmalar düzenlemek, havacılık alanına katkı sağlayarak, sporcuların Türk Kuşu Teşkilatına girmesini sağlamak ve Türk Milli Olimpiyat Komitesini oluşturup, ödev ve yetkilerini tespit etmek de bulunmaktadır. TSK'nın özelliklerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür¹¹:

8 Kurthan Fişek, *Türk Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985, s. 117-118.

9 BCA, 490.01 / 3.13.16.

10 Mustafa Keten, *Türkiye'de Spor*, Ayyıldız Matbaa, Ankara 1974, s. 34.

11 Hayri Demir, *Türk Spor Teşkilatı (Tarihsel Gelişim, Kapsam ve Bir Araştırma)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2006, s. 23.

Özel bir teşkilat olarak kurulmasına rağmen, yarı resmi bir yapıya dönüşmüştür. TİCİ'den farklı olarak sporun sevk ve idaresini kişi ve heyetlere dağıtmıştır. İlk il temsilciliği bu dönemde kurulmuştur.

TSK, bir geçiş dönemi olarak varlığını iki yıl sürdürmüş ve yerini Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne bırakmıştır. Böylelikle sporda ilk defa dolaysız devlet yönetimi Beden Terbiyesi Kanunu ile gerçekleşmiştir¹².

2. Türk Spor Kurumu Merkezinin 1938 Yılı Teftiş Raporu

2.1. Türk Spor Kurumu'nun Teşkilat Yapısı

Hazineden mâli yardım gören cemiyet ve müesseselerden olan Türk Spor Kurumu merkezi, maliye ve muhasebe işlerini tetkik ile teftiş etmiş olan Maliye Müfettişi Fazıl Ağan tarafından 01.02.1938 tarihli bir rapor hazırlanmış ve bu rapor Baş Vekâlet Yüksek Makamı'na arz edilmiştir. Fazıl Ağan, raporunda Türk Spor Kurumu'nun teşkilat yapısı ve bütçesi hakkında bilgi verdikten sonra teftiş kısmına geçmiştir¹³. Rapora göre Türk Spor Kurumu, 1937 tarihli kurum tüzüğü'nün ikinci maddesi ile TİCİ'nin yerine kurulmuş olan bir teşkilattır. Yeni kurulan bu teşkilatın amacı sporun milli ve fenni esaslara göre yapılarak gelişmesini sağlamak; bununla birlikte Türk sporculuğunu yurt içinde ve yurt dışında temsil etmektir.

TSK tüzüğü'nün 6. maddesine göre teşkilatın yapısı şu şekildedir¹⁴:

Büyük Kongreler

Genel Merkez Heyeti

Spor Çevreleri

Spor Bölgeleri

Spor Kulüpleri

Spor Yuvaları

TSK'ya bağlı birimlerin görev ve sorumlulukları hakkında tüzükte bilgi verilmiş olup, bununla beraber Kurumun taşra yapılanması da mevcuttur. Rapora göre Genel Merkez Heyeti, Başkan/Asbaşkan öncülüğünde Genel Sekreter, Genel Müfettiş, Sağlık Müfettişi, Muhasip Üye ve Federasyon Başkanları'ndan oluşmaktadır¹⁵.

¹² Fişek, *age.*, s. 87.

¹³ BCA, 030.10 / 145.36.22, s. 2.

¹⁴ BCA, 030.10 / 145.36.22, s. 3.

¹⁵ BCA, 030.10 / 145.36.22, s. 3.

Genel Merkez Heyeti'nin başkan ve asbaşkanı iki yılda bir Ankara'da toplanan Türk Spor Kurumu Büyük Kongresi'nce seçilir. Yukarıda zikredilen Genel Merkez Heyeti'ne seçilecek diğer üyeleri ise başkanlığa seçilen kişinin teklifi üzerine yine kongre tarafından seçilir. Kongre tarafından seçilmiş olan Genel Merkez Heyeti'nin görev ve yetkileri şu şekildedir¹⁶:

Teşkilat nizamnamesinin tebrik şekillerini tayin, icabında nizamnameyi tefsir etmek,

Genel merkez bütçesini hazırlamak, lüzumunda bütçenin fasıl ve maddeleri arasında münakale icra etmek,

Yurt sporunun umumi ve yıllık programlarını hazırlamak,

Olimpiyatlara iştirak ve milli temaslar için karar vermek

Türk Spor Kurumu namına yapılacak mukaveleleri tetkik etmek,

Kulüpler için örnek nizamname hazırlamak ve kulüp nizamnamelerinin bu örneğe göre tadilini temin etmek

Büyük kongrenin toplanma gününü tayin, ruzaamesini tespit etmek, kongre programını hazırlamak, kongreyi icabında fevkalade toplantıya çağırarak,

Heyet azasının vazife ve salahiyetlerini tayin etmek.

Federasyon Başkanları Genel Merkez Heyeti'nin aynı zamanda üyeleri olup, rapor yılı itibarıyla TSK'ya bağlı 9 federasyon bulunmaktadır. TSK'ya bağlı federasyonlar şunlardır:

Atıcılık Federasyonu

Atletizm Federasyonu

Bisiklet Federasyonu

Dağcılık Federasyonu

Eskrim Federasyonu

Futbol Federasyonu

Güreş Federasyonu

Su Sporları Federasyonu

Tenis Federasyonu

¹⁶ BCA, 030.10 / 145.36.22, s. 4.

Rapora göre her vilayet bir Spor Bölgesi olarak kabul edilir. Vilayetin valileri bu bölgelerin tabii başkanlarıdır. Her bölgenin kendine ait gelir kaynakları bulunmaktadır¹⁷.

2.2. Türk Spor Kurumu'nun Bütçesi

TSK, çeşitli spor branşlarında gerçekleştireceği müsabakalarda kullanılmak üzere her yıl bütçesini oluşturmaktadır. TSK'ya bağlı federasyonlar tarafından yapılacak faaliyetler hususunda Genel Merkez Heyeti'ne sunulmak üzere içerisinde harcama kalemlerinin yer aldığı gerekçeli bir rapor hazırlarlar. Federasyonlar tarafından sunulan raporlar Genel Merkez Heyeti tarafından görüşülüp, üzerinde gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra bütçe hazırlanmış olur. Genel Merkez Heyeti tarafından hazırlanmış olan bütçe ise Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından onaylanırdı. Onaylanmış olan bütçenin kullanımı merkez ve taşra teşkilatları tarafından aşağıda verildiği şekilde kullanılmaktaydı¹⁸.

2.2.1. TSK'nın Bütçeyi Kullanımı

Kurum, çeşitli kaynaklardan temin ettiği gelirlerini İş Bankası'ndaki mevcut hesabına kaydettirmekte, merkeze ilişkin ödemesini ya çek tanzimi sureti ile bu bankaya yahut kendi bünyesinde bulundurduğu avanstan kurum mutemedine yaptırmaktadır¹⁹.

Rapora göre, mutemedin her defa alabileceği avans miktarı sınırlı ve her avansın ne kadar süre zarfında hesapta tutulacağı belirlenmemiştir. Bununla birlikte hangi mahiyette ve ne miktardaki ödemelerin bankaca ne gibilerin mutemetlikçe yapılması lazım geleceği hususu da belirsizdir. Ağan, bu gibi ödemelerin bir kıstas ile yapılmaması nedeniyle çeşitli masrafların yapılması ve ödenmesi işlerinin sağlıklı bir şekilde yapılamadığını raporunda belirtmiştir.

Fazıl Ağan, formaliteye uymayan bazı küçük ödemelerin yapılması için mutemetlik kasasında her zaman bir miktar para bulundurmanın doğru olacağı; bu gibi işler için kullanılacak avans miktarının belirlenmesi gerektiği ve ilk defa alınanın hesabı kapatılmadan ikinci defa avans verilmemesi usulünün uygulanması halinde ödeme işlerinin bir kural dâhilinde daha sağlıklı biçimde işleyeceği önerisinde bulunmuştur²⁰.

17 BCA, 030.10 / 145.36.22, s. 4-5.

18 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 5.

19 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 5.

20 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 5.

Merkez teşkilatı tarafından yapılacak olan ödemeler Genel Merkez Heyeti Başkanı ya da Asbaşkanının imzası ile gerçekleşmektedir. Ağan, Kurum dışında çalışıp TSK'da fahri olarak görev yürüten başkanların yerine imza atılarak ödemelerin zamanında yapılması yönünde raporunda bir tavsiyede bulunmuştur. Bununla beraber ödeme için kullanılacak çeklerin başkanlıkça veya yerine geçenlere imzalatırılmasının daha uygun olacağı yönünde görüş beyan etmiştir²¹.

TSK Bütçesinin Genel Merkez Heyeti dışında taşra teşkilatları tarafından kullanımı ise şu şekilde gerçekleşmekteydi²²:

Federasyon Başkanları bütçe ile kabul edilen ödenekleri dahilinde taşra teşkilatları için yaptıracakları masrafları ita amiri tarafından yazılı olarak Genel Merkez Heyeti'ne bildirmekte, Heyet tarafından onaylandığı takdirde, talep edilen miktardaki paralar avans yolu ile ya işin yapıldığı bölge başkanlığına yada doğrudan doğruya federasyon başkanına verilmekteydi. Verilen avanslar merkez muhasebesi tarafından avans kullanan federasyonun zimmetine kaydedilmekteydi.

Fazıl Ağan, taşra teşkilatları tarafından kullanılan avansların hangi başlık ve madde ile kullanılacağıнын önceden belirtilmediği ve bu durumun denetlemede birtakım sorunlara yol açtığı yönünde şu sözlerle eleştiri de bulunmuştur ve buna dair bir örnek ile durumu izah etmiştir²³:

“Ancak genel merkezce bütçe dahilinde federasyonlar namına verilen avansların fasıl ve maddesi evvelden tayin edilmemekte ve taallukuna göre bütçenin muhtelif fasıl ve maddeleri mevkuft tutulmayarak bilahare mahsup evrakının gönderilmesi üzerine muamelesi yapılmaktadır.

Faraza, 937 bütçesine göre maaş harcırahlar, temaslar, yardımlar, malzeme ve müteferrika fasıllarından tahsisatı olan futbol federasyonuna, başkanlığının lüzum müzekkeresi üzerine 1000 lira avans veriliyor. Bu paranın ne miktarlarının zikredilen fasıllardan hangisine taallük ettiği gösterilmiyor, tahsisat defterinde de hiçbir fasıl ve maddenin bir kısmı mevkuft tutulmuyor. Federasyon bu parayı fasıl ve maddelerle mukayyet olmaksızın sarf ediyor, sarf evrakını merkeze gönderiyor, merkez muhasebesi, mahsup evrakına göre bütçenin muhtelif fasıl ve maddelerindeki tahsisatı tenzile tabi tutuyor.

21 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 6.

22 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 6.

23 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 6.

Türk Spor Kurumunun da bir bütçesi bulunduğuna, çeşitli sporlar için yapacağı harcamada bu bütçenin başlık ve maddelerinde kayıtlı olması gerekeceğine göre avans sureti ile yapılacak ödemelerin bütçe başlık ve maddelerini aşmayacak şekilde yapılması gerekir. Bunun için federasyonlar emrine verilecek avansların miktarının hangi başlık ve maddeye dayandığının ait olduğu federasyona bildirilmesi, avans miktarlarınca bağlı olduğu çeşitli başlık ve maddelere ilişkin başlık ve madde noktasından denetime tabi tutulması gerekir. Tüzüğün (bütçe başlık ve maddeleri arasında aktarımı Genel Merkez Heyetince yapılır) (16. Maddenin E Fıkrası) anlamındaki kararı da ancak bu suretle doğrulanarak uygulanır.”

Fazıl Ağan, Federasyonlar tarafından kullanılan avansların zamanında ve sıra numaralı olarak mahsuplaştırılmadığı için hesapların denetiminde sorunlar yaşandığına dair raporunda şu eleştirilerde bulunmuştur²⁴:

“Avansların mahsubatına müteallik kayıtlar da kurum merkez muhasebesince, avansları hassasiyetle takip fırsat ve imkânı veremeyecek şekilde yapılmaktadır. Şöyle ki; avans sureti ile yapılan tediyeler avans defterinin (tediye) sahifesine, mukabilinde vaki mahsuplar (mahsup) sahifesine sıra numarası tahtında olmaksızın kaydedilmekte bulunduğundan federasyonlardan gönderilen mahsup evrakının ne miktarının hangi tarihli tediye taalluk ettiği defterden anlaşılmamakta, mahsubatın zamanında yapılıp yapılmadığı araştırılmamaktadır.”

Ağan, yaptığı eleştirilerin haklılığını ortaya koymak üzere 1937 yılı Atletizm Federasyonu kayıtlarını örnek olarak sunmuştur. Verilen örnekte 13 kalem ödeme yapılmış olmasına rağmen 7 kalem mahsuplaştırma hesabı karşımıza çıkmaktadır. Ödeme ve mahsuplaştırmalar lira ve kuruş olarak tabloda şu şekilde gösterilmiştir²⁵:

Tediye Sahifesi		Mahsup Sahifesi	
Verilen avansın Tarihi	Miktarı Lira-Kuruş	Mahsup Tarihi	Miktarı Lira-Kuruş
11/06/1937	450,--	02/06/1937	147,22
12/06/1937	420,--	28/06/1937	1242,15
23/06/1937	150,--	31/08/1937	1104,02
28/07/1937	200,--	24/09/1937	3939,01
31/07/1937	500,--	29/09/1937	398,98
04/08/1937	500,--	28/09/1937	550,--
11/08/1937	725,--	30/09/1937	520,60

24 BCA, 030.10/ 145.36.22, s. 7.

25 BCA, 030.10/ 145.36.22, s. 7.

11/08/1937	200,--
17/08/1937	7,--
23/08/1937	2420,--
28/08/1937	950,--
21/10/1937	20,60
21/10/1937	10,--

“Tablo, yukarıda görüldüğü veçhile, mahsup sahifesindeki yedi kalemden her birinin hangi tarihli avansın mahsubuna müteallik olduğunu anlatamayacak ve mahsubu gecikenler üzerinde tevakkuf fırsatını vermeyecek şekildedir. Alakalı memurun hafızası yardım ile verilebileceği izahata göre yedi kalem mahsup, federasyonun 937'ye devretmiş olduğu 2062,75 lira avans bakiyesiyle,

12/6/937 tarihinde verilen 420 lira,

11/8/937 tarihinde verilen 200 lira,

17/8/937 tarihinde verilen 7 lira,

21/10/937 tarihinde verilen 10 liradan gayrı diğer tediyelelerin birer kısmına taalluk etmektedir. Bu dört kalemin mahsubu henüz yapılmamıştır. Bunun neticesi olarak ise avanslar muayyen müddetler zarfında mahsup edilmemiş kalmaktadır. Tetkikatta, tediyelelerinden itibaren üzerinden birkaç yıl geçmiş olduğu halde hala mahsubu icra edilememiş kalan ehemmiyetli miktarlarda avans bakiyeleri müşahade edilmiştir.”

Ağan, avans hesabıyla mahsupların sağlıklı bir şekilde denetlenebilmesi için uygulanacak yöntemi şu şekilde önermiştir:

“Avans tediye ve mahsubatına müteallik kayıtların hususi defterlerinde birer sıra numarası altında yapılması, avansların mahsubu için münasip bir müddet kabulü (harici spor temasları dolayısı ile verilenler hakkında istisnai bir şekil kabul edilebilir) ve bu müddet zarfında mahsubu yapılmamış tediyelelerin araştırılması suretiyle avans hesaplarının kapatılmamış kalması gibi ehemmiyetli mahzur önlenabilir.”

Fazıl Ağan, raporunda federasyonlar tarafından talep edilen avansların zamanında kullanılamaması ya da mahsuplaştırılmaması nedeniyle bir sonraki yıl hazırlanacak olan federasyon bütçelerinin kısıtlanarak hazırlandığını ve bu durumun federasyon bütçelerinin azaltılmasına neden olduğunu tespit etmiştir. Ağan, yaşanan sorunu ve bu sorunun nasıl düzeltilileceğini raporunda şu cümlelerle ifade etmiştir²⁶:

26 BCA, 030.10/ 145.36.22, s. 8.

“Bu bahisle federasyonların her birinin yeni mali yıllara devrettikleri avans bakiyelerinin tabi tutulduğu muameleye temas etmek faydalı görülmüştür.

Kurum muhasibinin izahatına göre Genel Merkez Heyeti yeni bütçelerin ihzarı münasebetiyle federasyonlardan verilen masraf bütçeleri üzerinde tetkikat ve tadilat icra ederken federasyonların mahsup ettirmeden bıraktığı avans bakiyelerini de nazarı dikkate almakta, federasyonlarca talep edilen tahsisatı bu avans bakiyeleri nispetinde tenzile tabi tutmaktadır.

Her federasyonun bir bütçe yılında yapacağı spor işleri için talep ettiği tahsisatı o bütçe yılı içinde sarf ettirmesi esastır. Önceden tahmin edilemeyen sebeplerle masrafi müstelzim faaliyetlerden bir kısmının yapılamamış ve bir netice alınan avanslardan birer miktarının sarfz kalması müteakip yıla dolaşısıyla varidatın bir kısmının devrini icap ettirirse bu bakiyelere göre federasyonların yeni yıl tahsisatlarını tenzile tabi tutmak usulü değil, bunların yekünunu bütçeye ayrı bir fasıl altında irat kaydetmek şekli tatbik edilmek lazımdır.

Hemen her federasyonun yeni yıla ehemmiyetli miktarlarda avans bakiyeleri devretmekte olmaları, avans tediyeatının ihtiyaç ve sarf yerleri iyice hesaplanmadan yapılmakta olduğunu göstermesi itibari ile ayrıca kayda şayandır.”

TSK Bütçesinin merkez ve taşra kullanımı dışında iki başlık daha karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki idari yardımlar başlığı olup, spor bölgeleri tarafından talep edilmesi üzerine Genel Merkez Heyeti tarafından olur verilerek gönderilen bütçedir. İdari yardım başlığı altında gönderilen paralar için bir bölge makbuzunun alınması yeterli görülmektedir²⁷.

Bir diğeri ise saha paraları olup, çoğunlukla özel bütçeli kuruluşlar veya belediyelerin bütçelerinden yaptıkları yardımla spor sahası yapmaya kalkışan ve bazen işe başlamış olan bölgeler ayrıca genel merkezden de yardım dileğinde bulunmaktadır. Genel Merkezce keyfiyetten Parti Sekreterliği bilgilendirilmekte, partinin oluru ve uygun bulacağı miktar dâhilinde talepte bulunan bölgelere para gönderilmektedir. Genel merkez, sahalara için de gönderdiği paralar mukabilinde ve birer bölge makbuzu almayı yeterli görmektedir.

1937 yılı bütçesinde idari yardımlar faslını (25.000) ve sahalara yardımlar faslını (100.000) lira gibi ehemmiyetli meblağ teşkil etmektedir. Ağan, raporunda TSK'nın yaptığı saha yardımları esnasında teknik şartların oluşturulmasını ve uyumunu sağlamak maksadıyla saha planlarını merkezde ücret

27 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 9.

karşılığında görevlendirdiği bir mimara yaptırmak ve inşaat halinde olan statları inşaat bölgesinden bir mimara inceletmek gibi doğru tedbirler aldığı yönünde olumlu bir değerlendirme yapmıştır²⁸.

Aynı zamanda spor işlerinin ciddiyet ve önemle ele alındığı bu dönemde sahaların, inşa masrafları ve maliyet fiyatları bakımından da merkezin daimî denetimi altında bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.

Ağan, saha paralarının nasıl harcandığı ve yaptırılan işin suiistimalinin nasıl engellenebileceğini ise şu cümlelerle açıklamıştır²⁹:

“Merkezin, kontrol ve mürakebesi, sahaların maliyet fiyatlarının tespiti, daha az para ile daha çok iş görmek tedbirlerinin düşünülmesini ve nihayet sarfiyata hile karıştırılmış olup olmadığının meydana çıkarılmasını temin edebilecektir. Bu itibarla saha inşaatına ve büyük yardımlara müteallik evrakı sarfiyenin -asıl veya suretlerinin- merkeze getirtilip tetkik edilmesi ve teftiş maksadı ile vilayetlere gidecek Mülkiye ve Maliye Müfettişlerinin programlarına bölgelerin ve ehemmiyetli spor kulüplerinin spor ve saha işlerine ait sarfiyatlarının tetkiki işlerinin de koydurulması için Türk Spor Kurumunun alakadar vekâlet nezdinde teşebbüste bulunması muktazi addedilmiştir.”

2.2.2. Masraf Bütçesinde Yer Alan Bazı Harcamalarla İlgili Fazıl Ağan'ın Görüşleri

TSK bütçesinde genel merkez ve federasyonlardan her birine harcırah başlığı altında verilen ödenek Genel Merkez Heyetince onaylı harcırah talimatnamesine göre kullanılmaktadır. Fazıl Ağan, harcırah ödemeleri ile ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur. Harcırah talimatnamesine göre sporcuların, müsabakalara katılmak için vapur veya tren yolculuklarını ikinci sınıf mevkiye yapmasını zorunlu kılmaktaydı. Ağan'ın incelediği evraklarda talimatnamenin uygulandığını fakat bu durumun birtakım sorunları beraberinde getirdiğini dile getirmiştir. Ağan, özellikle de uluslararası spor müsabakalarında yeterli konfordan uzak bir yolculuğun Türk sporcusunu müsabaka öncesinde rakiplerine karşı zayıf düşüreceği; bu sebeple talimatnamedeki bu kısmın bir an önce düzeltilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. Ağan, talimatnameye göre seyahat ücretlerinin konaklama ücretinin dörtte üçü kadar olması gerektiğini fakat 7,50 lira konaklama ücreti alan bir sporcuya talimatname gereği 5,625 kuruş ödenek verilmesi gerekirken 6 lira ödenek verildiğini

28 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 9.

29 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 10.

tespit etmiştir. Ağan, bu konuda kurumun mevzuata uygun hareket etmesi uyarısında bulunmuştur³⁰.

Yurt içi ve yurt dışı müsabakaları dolayısıyla yapılan harcamalara yönelik evraklar TSK'nın merkez muhasebesi tarafından toplanmakta ve harcama türlerine göre sıra numaralı ödeme fişlerine eklenerek muhafaza edilmekteydi. Ağan, incelemiş olduğu ödeme evrakları ile ilgili birtakım eksiklikler tespit etmiştir. Ağan'a göre yapılmış olan harcamaların karşılığında ilgili kişi ve kurumlardan ödemeyi gösteren senet ve faturaların alınmadığını aynı şekilde seyahat ve konaklama ücretlerine ait faturalarda harcama tarihlerinin anlaşılamadığını şu sözlerle tespit etmiştir³¹.

“Bazı tediyeler karşılığında alakalı şahıs ve müesseselerden senet ve fatura gibi tediyei mutazammın evrakı alınmamış:

(201 Fiş-20/9/937 tarihli federasyon reisliği beyannamesinin münderecatı meyanında atletlerden bazılarına kısmen yardım şeklinde verilmiş olduğu gösterilen paralar mukabilinde senet alınmamıştır.

937 içinde Bükreş'te yapılan müsabakalar için harici temaslar faslından vaki tediyyattan biri 275, diğeri 5680 (Ley)lik iki kalem lokanta ücreti mukabilinde fatura alınmamıştır. (Fiş 201)

Kurumca gerek masraflar içinde ehemmiyetli bir mevkii olan harcırahlara ait beyannameler ve gerek sair bilumum tediyele müteallik senetler için muayyen bir şekil kabul edilmemiş, harcırah evrakından alel-ekser seyahat ve ikamet tarihlerinin anlaşılmamakta bulunduğu müşahade edilmiştir.”

Ağan, yapılan bu harcama türü ve karşılığında alınan belgelerin mevcut haliyle kabulünün uygun olmayacağını dile getirmiştir. Yaşanan bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi adına dipkoçanlı bir senet şekli uyarlanarak bu senetleri merkeze gönderecek veya verecek şahısların onayını içeren şerhler konulmasının uygun olacağı bir yöntem önermiştir. Ayrıca yurt içi ve yurt dışında yapılan harcamalara yönelik ilgili kurumlardan fatura alınmasının teşvik ettirilmesini bir başka tedbir olarak şu sözlerle dile getirmiştir³²:

“Bununla beraber beyanname formülü ve diğr bil umum sarfiyyattan ticarethanelere faturalar ile teşvik edilenlerden gayrısı için dipkoçanlı bir

30 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 11.

31 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 11.

32 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 12.

senet şeklinin tesbiti ve senetlere bunları bilahare merkeze gönderecek veya verecek zevatın tasdikini mutazammın şerhler konması dahili ve harici sarfiyattan otel, lokanta, ticarethanelere taalluk edenlerin kaffesinin bu müesseseler faturalar ile teşvik ettirilmesi cihetinin hiçbir zaman ihmal edilmemesi, işlerin daha ziyade intizam altına alınması ve sarf evrakının daha sıhhatli kılınması bakımlarından lüzumlu bir tedbir addedilmektedir.”

2.3. Türk Spor Kurumu'nun Gelir Kaynakları

Kurumun, idari, teknik ve hesabi işlerini merkezden yürüten Genel Merkez Heyeti Başkanları ile üyesi her ne kadar başkan ve üyelik görevlerini fahri olarak yerine getirmekte iseler de yurt içi ve yurt dışı spor müsabakaları, bölge yardımları, spor sahaları inşası, amatörler tazminatı, çeşitli branşlarda sporcu yetiştirme işleri, Genel Merkez hesap işlerinde devamlı olarak memur istihdamı ve benzeri faaliyetlere yönelik masraflar kurumun tüzüğünde belirtilen gelir kaynakları ile karşılanmaktadır. TSK'nın gelir kaynakları şu şekildedir³³.

Devlet bütçesinden ve özel idarelerden yardım,

Her türlü satış ve yayın geliri,

Yapılacak müsamereler, spor bayramları, müsabakalar ve piyangolar hasılatı,

Menkul ve gayrimenkul mallardan elde edilen gelirler,

Her türlü bağışlar,

Sair varidat

2.3.1. Devletçe Yapılmakta Olan Yardımlar

TSK, gelir kaynakları içerisinde en önemli yeri Devlet tarafından yapılan yardımlar oluşturmaktadır. 1937 yılı Bütçe Kanunu'nda TSK'ya 239.568 lira ödenek ayrılmıştır³⁴.

Genel Merkez Heyeti Asbaşkanlığı ile muhasip üyeliğinden alınan bilgilerden TSK'nın, bütçeye konulan bu yardım ödeneğini Halk Partisi aracılığı ile aldığı görülmüştür. Şöyle ki, Halk Partisi Devlet Bütçesinden Spor Kurumu adına kayıtlı parayı mevcut usule uygun biçimde Hazine muhasipliğinden alıp İş Bankası'ndaki kendi cari hesabına geçirmekte, Spor Kurumu Genel Merkez Heyetince lüzum gösterildiği vakitte ihtiyaç gösterilen miktar parti cari hesabından çıkarılıp aynı bankadaki kurum cari hesabına geçirilmektedir.

³³ BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 12.

³⁴ BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 12.

1936-1937 yıllarında TSK'ya yapılan devlet yardımları incelendiğinde; 1'i 1936 yılında olmak üzere 6 kalemde hazineden CHP hesabına 369.424 lira para aktarılmıştır. Aynı şekilde 6'sı 1936 yılında olmak üzere toplam 13 kalemde 371.188,14 lira CHP tarafından TSK hesabına aktarılmıştır. Bahse konu yardım hakkındaki tablolar aşağıda gösterilmiştir³⁵.

Kuruma Devletçe yapılan yardımın Halk Partisi muhasebesince

Alındığı Tarihler	Alınan Miktarlar Lira-Kuruş
12/06/1936	79.856.--
23/10/1936	79.856.--
12/02/1937	79.856.--
12/03/1937	50.000.--
25/06/1937	79.856.--
24/09/1937	79.856.--

Türk Spor Kurumuna

Verildiği Tarihler	Verilen Miktarlar Lira-Kuruş
09/06/1936	10.000.--
20/06/1936	15.000.--
14/07/1936	35.000.--
14/07/1936	16.100.--
23/11/1936	12.500.--
27/10/1936	30.000.--
06/01/1937	3.500.--
17/02/1937	100.000.--
06/03/1937	25.000.--
30/04/1937	11.588,14
30/04/1937	12.500.--
23/08/1937	50.000.--
22/10/1937	50.000.--

Ağan, Halk Partisi tarafından TSK hesabına aktarılması için verilen paranın bir süre faizde tutulduğunu fakat bu faiz gelirlerinden TSK'ya bir yardım yapılmadığını tespit etmiştir.

Ağan, TSK'ya yapılan Devlet yardımlarının Halk Partisi aracılığı ile yapılmasını; Halk Partisi'nin kurumsal birikiminden istifade etmek ve TSK'nın hedeflerine ulaşabilmesi için olumlu bir gelişme olarak yorumlamıştır. Bu-

35 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 13.

nunla birlikte Devlet yardımlarının Halk Partisi üzerinden aktarımın yaşattığı gecikme ve faiz gelirlerinden doğrudan TSK tarafından faydalanılması için hazineden gelen paranın aynı gün TSK hesabına aktarılmasının uygun olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir³⁶:

“Genel Merkez Heyeti Asbaşkanlığı Türk Spor Kurumuna Devletçe yapılan yardımın Halk Partisi tasavvutu ile alınmasını Kurumun, Partinin himaye ettiği, faaliyeti ile yakından alakadar olduğu, maksut gayelere erişebilmek için lüzumunda kendisi direktif verdiği bir teşekkül bulunması ile izah etmiştir. Filhakika teşekkülü üstünden henüz uzun müddet geçmemiş olan Türk Spor Kurumu Spor terbiyesini ve faaliyetlerini yurdumuzda matlup seviyelere çıkarmak, Türk gençliğini sporcu ruhu ile yetiştirmek... gibi büyük işi başarmak ödevini üzerine almıştır. Bu işte muvaffak olabilmesi için Partinin Yüksek İrşadından istifade edeceğinde, göstereceği faaliyet sahalarındaki çalışmalarının randımanlı olacağında şüphe yoktur. Ancak devlet yardımının daha az formalite ile yapılmış olmasını ve yardım parasının temiyesinden mütevellit feizden Türk Spor Kurumunun müstefit kılınmasını teminen bu yardımların doğrudan doğruya kurum eli ile alınması, Parti muhasebesince tavassut edildiği takdirde dahi yardım parasının hazineden alındığı günde kurumun bankadaki hesabı carisine irat kaydettirilmesi daha uygun görülmüştür.”

Ağan'ın raporunda belirttiğine göre TSK'ya yapılan yardımlar içerisinde Ankara Hususi Muhasebesi'nin³⁷(İl Özel İdaresi) yaptığı yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. Ankara İl Özel İdaresi aynı zamanda TSK teşkilatına dâhil bir spor bölgesidir. TSK teşkilatı bünyesinde bulunan spor bölgele-
rindeki bazı İl Özel İdareleri'nden de kuruma yardım yapılmaktadır. Fakat gerek Ankara gerekse diğer Özel İdareleri'nin TSK'ya yapacağı yardım miktarları öncesinden kestirilememekte ve bütçede buna yer verilememektedir. Aynı şekilde bazı spor bölgeleri ise Vilayet Özel İdarelerinden hiç yardım görmemektedir.

Rapora göre her türlü satış ve yayın hasılatı da kurumun gelirleri arasında yer almaktadır. Spor dergisi ile mecmualarının, mesleki yayınların, kurumca çıkarılacak spor gazetelerinin ve diğerlerinin satış hasılatı bu isim altında gelir

36 BCA, 030.10/ 145.36.22, s. 13-14.

37 Fazıl Ağan'ın Ankara Hususi Muhasebesi tabirini kullanırken kastetmiş olduğu Ankara İl Özel İdaresi'dir. Çünkü kurumun gelir kaynaklarından 1. Maddesi “Devlet Bütçesinden ve Hususi İdarelerden Yardım” olarak gösterilmiştir. Bu nedenle raporda geçen Hususi Muhasebe tabiri Özel İdare olarak tanımlanmıştır.

olarak kaydedilmektedir. Mevcut hali ile yayınların kuruma bir gelir temin etmemekte olduğu Ağan'ın raporunda belirtilmiştir³⁸.

Ağan'ın raporuna göre TSK'nın diğer gelir kaynakları arasında eski spor malzemeleri gibi menkul eşyayı satarak gelir elde etmek bulunmaktadır. Fakat TSK tüzüğünde kurumun gayrimenkullerinden hangi şartlarda gelir elde edeceği açıkça belirtilmemiştir. Yapılan inceleme esnasında kurum çalışanlarından alınan bilgiler doğrultusunda; kurumun spor sahalarını kiraya vermek suretiyle gelir elde edebileceği belirtilmişse de henüz kuruma ait spor sahası olmadığından bu yönde bir gelir kaydına rastlanılmamıştır.

6 numaralı gelir kaynağı olarak gösterilen diğer gelirler başlığı altındaki gelirler de ise hasılatı önceden kestirilemeyen gelirlerin kastedildiği Ağan tarafından bildirilmiştir.

Ağan, diğer gelirler içerisindeki müsabaka gelirleri ile ilgili TSK tarafından 1000 lira avans verilmek suretiyle düzenlenecek Türkiye- Romanya futbol takımları arasında yapılacak bir müsabakanın gelir hesaplamasını şu şekilde yapmıştır³⁹:

“Romen futbol takımlarından birine İstanbul'da Türk Futbol Kulüplerinden birkaçıyla maç yaptırılmak istendiği farz olunsun. Bunun için Genel Merkez muhasebesince işe Futbol Federasyonu veya bölge başkanı emrine avans sureti ile bir miktar para vermekle başlamaktadır. Verilen avansın (1000) lira, yaptırılan üç maçın masrafının da keza (1000) lira olduğunu kabul edelim.

Bu temaslar neticesinde husule gelen varidattan kurumun hissesine düşen kısım (saha sahibi kulüplerde maç hasılatından % itibari ile hisse almaktadırlar.) 1000 liradan ya az, 800 lira veya ona müsavidir. Veyahut 1000'den fazla 1500 liradır.

Birinci vaziyette maçlar varidatı 800 lira, Türk Spor Kurumu merkez kayıtlarının hiç intikal ettirilmemekte bu 8000 lira yapılan 1000 lira masrafla mahsup edilerek maçlar 200 liraya mal edilmiş, federasyon emrine verilen avansın 800 lirası sarfsız kalmış addedilmektedir. İkinci vaziyette ise temaslar bedavaya mal edilmiş ve verilen 1000 lira avansın tamamı federasyon elinde sarf edilmiş sayılmaktadır. Bu takdirde de merkezce bir kayıt yapılmamaktadır.

38 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 14.

39 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 15.

Üçüncü halde kurum hissesine düşen 1500 liradan yalnız masrafla takas edilen 1000 liradan gayrısı 500 lira merkezce müteferrik hasılatı namı altında açılan bir hesaba bir kalem olarak varidat kaydedilmektedir. Bu şekilde müteferrik varidat kaydedilerek biriktirilen paralar lüzum görüldükçe münakale suretiyle diğer fasıl ve maddelere mal edilmektedir.”

Verilen örnekte görüldüğü üzere yapılacak müsabakalarda TSK'nın futbol müsabakalarını 200 liraya mal etmesi, hiç para ödemedi yapması ya da 500 lira kasasına gelir katması mümkündür.

Ağan, masraf bütçeleri yer almasına rağmen TSK'nın gelir bütçesi tutmamasını sağlıklı bir uygulama olarak görmemiştir. Gelir ve giderlerin kayıt şekillerinin aşağıdaki gibi olması gerektiğini önermiştir⁴⁰.

Masraf Bütçesi (Temaslar faslı lira)	Varidat Bütçesi (Müsabakalar hasılatı lira)
Birinci ihtimal: 1000 lira	800 lira
İkinci ihtimal: 1000 lira	1000 lira
Üçüncü ihtimal: 1000 lira	1500 lira

Ağan, gelir ve giderlerin eksiksiz bir şekilde ayrı ayrı tutularak yapılacak bütçenin faydalarını ise şu şekilde sıralamıştır⁴¹:

Müracaat edilecek reklam ve karinelerin mevcut olmaması ve müsabakaların tabi bulundukları şartlara tabi çok birbirine uymayan gelir getirmesi... gibi sebeplerle şimdiye kadar yapılamamış olduğu söylenen (müsabakalar geliri) tahminlerini izleyen yıllar için yapmak imkânı bulunmuş olacaktır.

Spor türlerinden hangisine karşı daha çok ilgi gösterilmiş olduğunu tespit, branşlardan bazılarının ilgi görmemiş olmasının nedenlerini inceleme, daha önce genelleştirilmesi arzu edilen spor türlerinin geliştirilmesi için tedbirler düşünülebilecektir.

Çeşitli spor faaliyetlerinin lüzum gösterdikleri masraflar öğrenilmiş olacak, bu masrafların azaltılması ve gelirin çoğaltılması tedbirlerini düşünme ve bulma fırsatı elde edilecektir.

Ağan, gelir ve giderlerin eksiksiz olarak kaydedilmesi uygulamasının yapılması halinde, bir sonraki yılın bütçesinin de öngörülebilir bir hale getirileceğini iddia etmiştir.

⁴⁰ BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 16.

⁴¹ BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 16.

3. Teftiş Raporu Sonucu

Ağan gerek TSK gerekse TİCİ hesaplarının incelenmesi neticesinde TİCİ'ye göre TSK'nın spor işlerini daha ciddi bir biçimde ele aldığını iddia etmiştir. Halk Partisi'nin himayesinde ve O'nun yönlendirmeleri neticesinde spor faaliyetlerinin yurt içinde daha da yaygınlaştırılacağını ve başarılı sonuçlar alınabileceğini öngörmüştür. Ağan, TSK'nın spor faaliyetlerinde başarılı olacağını bunu; kurum bütçesinin düzenlenmesi münasebetiyle yıl boyunca yapılacak faaliyetlerin programını önceden hazırlaması, yurt içi ve yurt dışı spor müsabakalarına ve teşvik müsabakalarına önem vermesi ile açıklamaktadır. Ağan'a göre planlı ve programlı faaliyetlerin spor işlerinde bile daha randımanlı olduğunu son bir yıl içinde spora karşı artan ilgi ve elde edilen başarılı sonuçlar ortaya koymuştur. Bununla birlikte spor işlerini istenilen seviyelere ulaştırabilmek için kurum, çeşitli kaynaklardan temin edeceği geliri bir varidat bütçesine mal ederek teklif edilen şekiller altında kullanmak, önemli kulüpleri olanlar başta olmak üzere spor bölgeleri işlerini merkezce daimi kontrol altında bulundurmak, kurum nizamnamesinde bahsedilen (kulüpler için örnek tüzükler düzenlenmesi işinin genel merkez heyetince yapılması ile kurum teşkilatı mevzuatının bir an önce sınırlandırılmasını, genel merkezce yaptırılan teftişlere ait birkaç raporun iyi yönde olmadığını göstermekte, bulunduğu eski idari ve hesabi işlerin en kısa zamanda tasfiyesini temin etmek lüzumlu görülmüştür⁴².

Sonuç

TSK, sporda kulüplerin federatif yönetiminden sporda devlet yönetimine geçişin ara rejimidir. Kurum spor- siyaset ilişkileri açısından da ülkemizin ilk örneğidir. Çünkü; TSK dönemin tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi ile bu partinin yan kuruluşu durumundaki Halkevlerine bağlı olarak çalışmıştır. Resmi görevi kapsamında TSK Kemalist ideolojinin kültür-fizik davasının topluma yayılmasında verimli çalışmalara öncülük ederek yurdun spor algısının oluşmasında önemli katkılar sunmuştur.

4.Sınıf Maliye Müfettişi Fazıl Ağan tarafından TSK'nın 1938 yılı teftiş raporuna göre kurum, başta mali işler olmak üzere pek çok yönde incelenmiştir. Raporun 3-5. sayfalarında TSK'nın Genel Merkez Heyeti ve yönetim kurulu üyelerinin nasıl belirlendiği, tüzükte belirtilen görev ve yetkileri ve TSK'ya bağlı federasyonlar hakkında bilgi verilmiştir. Yine raporun 5-10. sayfalarında TSK bütçesinin hazırlanması, onaylanması ve kullanımı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Özellikle

42 BCA, 030. 10/ 145.36.22, s. 17.

kurum tarafından federasyonlara gönderilen avansların harcanması hususunda birtakım eleştirilerde bulunmuştur. Federasyonlar tarafından harcanan paraların mahsuplaştırılmasını zamanında yapılmadığı bunun denetimlerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesine engel olduğu uyarısında bulunmuştur. Bu konuda denetimin sıhhatli bir şekilde yapılabilmesi adına TSK'nın ve federasyonların yapmaları gerekenlere dair çözüm önerilerinde bulunmuştur.

TSK, bütçesinin içerisinde Genel Merkez ve taşra harcamalarının dışında idari yardımlar ve spor tesisleri inşasının önemli harcama kalemleri olduğuna değinen Ağan, özellikle taşrada inşa edilen spor tesislerinin Genel Merkez tarafından denetlenmesini sağlıklı bir uygulama olarak görmüştür. Bu denetimlerin inşaat esnasında olması muhtemel suiistimallerin önüne geçeceğini savunarak kurumun uygulamasını takdir etmiştir. Sayfa 10-12 arasında harcırah ödemeleri ve bunlara ait belgelere değinen Ağan, yurt dışı müsabakalara gönderilen sporcuların ikinci sınıf yataklı vagonlarda seyahat ettirilmesinin bir taraftan milli şeref ve haysiyetimizle bağdaşmadığını bir taraftan da müsabakaya katılan sporcuların rakipleri karşısında zayıf düştüğünü; bu sebeple harcırah ödemesi ile ilgili maddesinin bir an önce değiştirilmesini teklif etmiştir. Bununla birlikte seyahat ve konaklama harcamalarının mevzuatta belirtilen oranda yapılmadığı yönünde eleştirilerde bulunmuştur. Ağan ayrıca harcırahlara karşılık teslim edilmesi gereken fatura ve diğer belgelerin sıhhatli biçimde kuruma arz edilmediğini tespit etmiş, bu yöndeki aksaklıklara dair çözüm önerileri sunmuştur.

Ağan, sayfa 12-16 arasında TSK'nın gelirlerine değinmiştir. Ağan, raporunda bütçe hazırlanması esnasında masraf bütçesi oluşturulmasına rağmen gelir bütçesinin hazırlanmamasını bir eksiklik olarak görmüştür. Bu durumun da öngörülebilir, sağlıklı bir bütçe oluşturulamamasına neden olduğu eleştirisinde bulunmuştur. Ağan, bu sorunun çözümü açısından da raporda önerilerini sıralamıştır. Ayrıca TSK'ya yapılan devlet yardımlarının Halk Partisi üzerinden gerçekleştirilmesi esnasında paranın Halk Partisi hesabında faizde bekletilmesi ve faiz gelirinden TSK'ya pay verilmemesini eleştirmiştir. TSK'ya aktarılan paranın CHP hesabında tutulmaması, aynı gün TSK hesabına aktarılması halinde faiz gelirlerinden TSK'nın faydalanması gerektiğini savunmuştur.

Sayfa 17'de ise TSK teftiş raporu hakkında bir değerlendirmede bulunan Ağan, TSK'nın selefi olan TİCİ'ye göre daha başarılı bir program izlediği ve Halk Partisi ile birlikte hareket etmesinin ilerleyen zamanda sporda başarıları kaçınılmaz kılacağını dile getirerek raporunu sonuçlandırmıştır.

Kaynaklar

Arşiv

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.11.1/112.12.4.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/ 82.8.18.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01 / 3.13.16.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10/ 145.36.22.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Çakmak, Fevzi, “Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)”, *Atatürk Ansiklopedisi*, Son Erişim Tarihi: 20.02.2024, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>

Demir, Hayri, *Türk Spor Teşkilatı (Tarihsel Gelişim, Kapsam ve Bir Araştırma)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2006.

Fişek, Kurthan, *Spor Yönetimi*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yay., Ankara 1980.

Fişek, Kurthan, *Türk Spor Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985.

Keten, Mustafa, *Türkiye’de Spor*, Ayyıldız Matbaa, Ankara 1974.

Özmaden, Murat, “Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) Dönemi Milli Ruh ve Milli Temsil, Siyasi ve Milli Propaganda ile Ülkeyi Tanıtma-Tanıma Çabaları”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2010, [7]1, s. 1440-1456.

Sarıyar Sezan, Canan, “Behçet Kemal Çağlar’ın Türk Spor Kurumu Dergisi’nde Yer Alan Spora İlişkin Görüşleri”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2024, s. 314-327.

Sümer, Rıza, *Türkiye’de Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi ve Sporda Demokrasi* (3.Baskı), Güven Kitabevi, Ankara 1990.

Ekler

Ek.1. BCA, 030. 10 / 145.36.22, TSK Merkezi'nin Teftiş Raporu

T. C.
MALİYE VEKÂLETİ
Teftiş Heyeti

Ankara : 3 / 2 / 1938

Sayı : 364
9

148
80

148

Özü : Türk Spor kurumu merkezinin teftiş raporu H.

Şif. Rapor

Baş Vekâlet Yüksek Makamına

Hazineden malî yardım gören cemiyet ve müesseselerden Türk Spor Kurumu merkezinde , maliye ve muhasebe işlerini tetkik ve teftiş etmiş olan --- maliye müfettişi Fazıl Ağan tarafından hazırlanan raporun bir sureti bağlı olarak yüksek makamlarına takdim edilmiştir .

Bu raporun birer suretinin de kurum başkanlığına ve Parti Genel Sekreterliğine tevdi edilmiş olduğunu arz ederim .

Maliye Vekili
E. Asım

Ayrı bir Dosyada
saklanmalı Evrakta
16 - II - 938

030 10 145 36 22 3-2-938 910 1

